

Preek van dr. K.H. Miskotte, gehouden op zondag 8 februari 1953, een week na de Watersnoodramp, in de Westerkerk van Amsterdam.

Tekst: Psalm 89: 9-12.

Tekst:

“O Here, God der Heirscharen! wie is als Gij, grootmachtig, o Here! en Uwe getrouwheid is rondom U. Gij heerst over de opgeblazenheid der zee; wanneer hare baren zich verheffen, zo stilt Gij ze. Gij hebt Rahab verbrijzeld als een verslagene, Gij hebt Uwe vijanden verstrooid met de arm Uwer sterkte. De hemel is van U, ook is de aarde van U; de wereld en hare volheid die hebt Gij gegrond.” (Psalm 89: 9-12)

Prediking:

Kreten klinken tot God en tot de kerk. De kreet tot God: “Meester bekommert het U niet dat wij vergaan!” [Marcus 4: 38] En de kreet tot Jona: “Sta op! Wat hebt gij hardslapende, sta op, roep tot uw God!” [Jona 1: 6]

Een vloed van woorden is de afgelopen dagen over ons heengegaan. Het was goed zo de techniek in dienst te zien van de orde, de verkenning, de hulp, de humaniteit. Urenlang hebben wij geluisterd naar de berichten, verslagen, schilderingen, tabellen, overzichten. En door al die woorden kwam de dijk van menig hart te bezwijken. Totaal doorwoeld door de wateren van de twijfel. “Och waren dat wij niet, och, ik niet, och gij niet?”¹

En nu zijn wij hier. Moeten we hier ook onze bijdrage leveren aan het besef dat er niets anders dezer dagen is gebeurd in de wijde wereld, en in de harten wijd en zijd? Is naast onze ellende niet aan de ramspoed te denken in België en vooral in Engeland? Moeten wij ook doen alsof er dezer dagen onder de sterren en de wolkenhemel niets anders is gebeurd dan misère, alsof er geen genade is geweest, vreugde en geluk is uitgedeeld in miljoenen levens, alsof de grootmachten van het leven in lust en leed niet altijd wonderlijk en bestendig gemengd zijn? Hoe worden we ingewijd in de ware smart, die de lof, de gebroken lof Gods, niet uitsluit?

Waarschijnlijk hebben zij die geen toehoorders en toeschouwers bleven, die gingen helpen metterdaad, veel minder last gehad van die dijkbreuken in het geloof. Ja, wie weet, hoe het de stervenden is te moede geweest in de plotselinge greep van de dood, of in het tastend wachten naar wat telkens tergend werd uitgesteld? Ja, wie zou kunnen zeggen hoe velen de levenslange angst voor de dood, die zo kwelt, hebben zien overslaan in een begenadigende vrede – zelfs dan wanneer zij, prijsgegeven aan de elementen, gelijk het zo vaak voorkomt bij drenkelingen, een heel leven, hun rijke, hun altijd gezegende en hun altijd zondige leven voor hun bijna bewusteloze geest zagen ontvouwd? Leven en dood zijn vol van de meest duizelingwekkende verrassingen. Zullen wij ons afkeren van het leven en ons opsluiten in de rouw van ons bezwaard gemoed?

¹ Laatste twee regels van het gedicht ‘Tweespraak’ van Martinus Nijhoff. In: *Verzameld Werk*. Amsterdam: Bert Bakker 1995, 127. De letterlijke tekst luidt: “Ach, waren dat wij niet? / Ach, ik niet? ach, jij niet?”

Een vloed van woorden over feiten is over ons heengegaan. Misschien is de polder van uw levensbeschouwing volgestroomd met vertwijfeling. Misschien staat zij gevuld met het brakke water der bitterheid. Over de feiten moeten we niet in herhaling vallen in de kerk, al zou de verleiding van de priester en de prediker soms groot zijn om de eenzijdigheid en de sensatie tegen te treden, en al zou het wellicht wenselijk zijn de dingen te zetten in een ander verband. Maar het blijve hier achterwege, omdat het gevaarlijk is. Het is gevaarlijk om nu over schuld te spreken en straf. Dat verkeert al spoedig in eenzelfde stortvloed, maar nu van Jobsvragen. Waarom zo en toen, en waarom die en die? En welke concrete schuld wordt door deze concrete ramp getroffen? Wat kan de eerlijke inhoud van onze verootmoediging zijn?

Het gaat nu niet meer over de feiten, los, chaotisch, maar om de Waarheid Gods, klaar als kristal. De Waarheid Gods is heel positief in het geding, gelijk altijd. Vanwege onze onwillige houding is zij misschien anders dan anders in het geding, maar ze is nu geen andere Waarheid. De Waarheid Gods is ook de vooronderstelling van onze twijfel. Wanneer we niet van de eeuwige Waarheid Gods uitgaan, dan is er ook niets gegeven dat ons reden tot twijfel zou kunnen geven. Ja zelfs de ontkenning of bestrijding onderstelt de werkelijkheid en werkzaamheid van de Waarheid.

In de kerk kan alles, ook twijfel, aanvechting opschieten, maar het kan alleen omdat de stille, eeuwige majesteit Gods daar heerst en ons dwars zit, verontrust, aanvalt, voortdrijft. Het enige dat in de gemeente voluit onmogelijk is, is dit, dat we God zouden gaan verdedigen. Wij leven in Hem - hetzij dat wij leven, hetzij dat wij sterven... [Rom. 14: 8] Onze geest, ons denken, ons hart, ons bloed, onze macht, ons lot – het leeft in Hem. We spreken met Hem in gebed en lofzegging, berusting en extase, desnoods in klacht en aanklacht, maar God verdedigen grenst aan blasfemie. Laten we Hem liever met de stormen van ons verwijt aanvliegen, laat ons vloeken, razen, tieren als Job en murmureren als Koheleth, de Prediker, dat wordt alles in barmhartigheid en eindeloos geduld aanvaard, maar in de kerk is geen plaats voor een theodicee, een rechtvaardiging van God.

Dat dit geen zin heeft, kunnen we niet met het hart verstaan dan alleen wanneer we meedoen, beginnen mee te doen en ontdekken! Het geloof ziet niet van de feiten naar God of Hij er nog wel is, maar omgekeerd van God uit naar de feiten. Het geloof ziet niet van de berichten naar het Evangelie of die boodschap nu nog wel geldt, maar omgekeerd: ze ziet vanuit het Evangelie naar de berichten en dan is met één slag alles anders. Maar nu komt het er wel zeer op aan over wie we het hebben. Misschien liggen we overhoop met de duivel en menen dat het God is, misschien redeneren we over een wereldgrond en een kosmische almacht, en verwarren ons in de strikken van onze eigen filosofie of quasifilosofie. Misschien verweren we ons ook tegen het spook van een hemeldragender, rechercheur of deurwaarder en menen - o droeve waanzin - dat wij atheïsten zijn. Een God die begrepen wordt, is een afgod, een projectie van de rede. Een God die moreel te begrijpen is, zou een monstrum zijn, maar een god die onze verdediging behoeft, is waarlijk een povere figuur, die ten slotte alleen maar ridicuul is.

In de kerk zijn welhaast alle gestalten mogelijk, maar advocaten van Gods bestel en beleid zijn daar als warhoofden of leeghoofden openbaar. Nietwaar? In de gemeente spreken we tot God voor we iets over Hem zeggen. En we spreken tot Hem, nadat Hij tot ons gesproken heeft in ons midden, in ons hart, telkens nieuw, een vers en levend woord. En als het goed is, als het recht goed wordt, dan komt het tot het lied. Zoals in dit stuk van Psalm 89, een lied dat uit de diepte wordt opgebracht, dat met wolken van tranen omgeven is, dat voortbreekt uit nevelen van twijfel, een lied van eenvoudige, lapidaire woorden. We willen het ons laten vóórzeggen, woord voor woord.

“O Here, God der heirscharen, wie is als Gij grootmachtig.” Dit is het eerste: dat wij weten met wie wij te doen hebben, namelijk niet met wat wij God noemen, een oerkracht achter en in de natuur, maar met de Here, met Hem die in de geschiedenis ons heeft ontmoet, in de geschiedenis van Israël en van Christus, in de geschiedenis, in de heilsfeiten, daden van de Heer, die ons van jongs af aan heeft omringd met zangen en bevrijding uit droeve zondebanden, die de tekenen van Zijn tegenwoordigheid ons in het oor heeft gegeven en heeft op de tong gelegd, die trouw houdt in eeuwigheid en niet laat varen het werk van Zijn handen.

“God der Heirscharen” - heerser over de engelenmachten en over de wemelende krachten der aarde. De Kosmische Leider. We moeten het niet omkeren in onze verbijstering. Niet God is de Here, maar de Here is de God. Déze God, die licht is en gans geen duisternis is in Hem, deze, de God van het verbond, die is de Kosmische Leider - omstuwd door legioenen van serafs en cherubs (zie Psalm 46: 8,9,10).

“Gij zijt grootmachtig.” Het woord “almacht” wordt in de Schrift vermeden, omdat het óf niets zegt of de absolute willekeur oproept. El Shaddai betekent niet de Almachtige - letterlijk God van de berg (= de wereldberg), de tegenwoordigheid in de tempel der wereld, die wonderen werkt. Dat de Here ook macht heeft en dus geen gevoel in ons en geen begrip van ons is - dat maakt de psalmdichter al dronken: dat die schijnbaar Weerloze, die in Zijn Woord ons heeft aangesproken, dat Hij groot is, groot van macht, groot van heilsmacht.

“Wie is als Gij grootmachtig!” Gij zijt een machtiger grootmacht dan alle andere! Er zijn echter vele machten, vele grootmachten. Daarvan is Israël steeds uitgegaan en ook de apostelen zijn daarvan uitgegaan. Daarom begrijpt men niets van de Bijbel als men van een dode abstractie, de Almacht, uitgaat en niet verstaat dat deze grootmacht macht heeft over het Al, omdat er gezegd, gezongen kan worden: Wie is als Gij grootmachtig. O, hoe mild van verkwikking kan het zijn dit te ondervinden, hoe is het alsof een koele hand op onze verhitte geest wordt gelegd als het ons daagt: de Here is maar één grootmacht en wij mogen Hem toevallen, om zijn kwaliteit, de kwaliteit van Zijn macht.

“En Uw getrouwheid is rondom U.” De macht op zichzelf is tenslotte geen grond van eerbied. Als het geen gekwalificeerde macht is, zou het onmenswaardig zijn ons te buigen. Maar wij zeggen: “O Here! Gij zijt trouw aan Uw schepsel.” Die trouw blijkt reeds in ons naakte bestaan. Daarom is reeds het bestaan zelf een onpeilbaar wonder. Die trouw staat als een lijfwacht om de troon der majesteit. Ze glanst als een regenboog in de steigerende wolken.

Het Noachitisch verbond: om te gedenken aan het eeuwig verbond tussen God en tussen alle levende ziel van alle vlees dat op de aarde is (Genesis 9).

“O Here, Gij heerst over de opgeblazenheid der zee.” Het is nietszeggend om te zeggen dat Gods heerschappij over alles gaat. Nee, Hij is niet het al en Hij doet niet alles en Hij geeft niet alles. Dat is voorlopig burgerlogica over een gehypostaseerd begrip, een ongelukkig formalisme. God scheldt de oerwateren, de baaierd krijgt een goddelijk nee te horen tegen zijn chaotisch nee. O hoe wonderlijk, het is of de zee niet tot de schepselen behoort, maar tot de God vijandige wezens. En zo is het! Zo is het overal in de Schrift. De schepping is op de chaos veroverd, en gegeven het waagstuk van een oneindig broze wereld, die contingent en vrij moet zijn, is ze eigenlijk zonder Gods strijdende bescherming a priori verloren. In de zogenaamde elementen ligt een negatieve grootmacht. Deze wateren van de afgrond zijn dat wat bestaat als hetgeen de Heer verworpen heeft, om ruimte te geven aan de orde, het droge, aan het leven. Ja, naar de mythische vormgeving van Genesis 1 is er zelfs een uitspannel, waardoor de oerwateren “die in de hemelen zijn” zich niet kunnen verbinden met de wateren der aarde. Alle creatuurlijk leven is onbegrijpelijk broos. In de Bijbel gaat het, heel naïef, niet om het heelal maar om de bewoonbare wereld, en vanuit de bewoonbare wereld is het geweld der elementen een vijand, let wel Gods vijand! Dat is tot onze troost gezegd. De antieke driehoeksverhouding stelde God en wereld tegenover de mens, maar in de Bijbelse verkondiging staat God naast de mens tegen het lot.

“Gij heerst over de opgeblazenheid der zee.” De ouden waren in diepe, vrome wijsheid daarvan overtuigd dat de elementen tekenen waren van een donkere zijde der wereld, die ten onrechte zich opblaast tot goddelijke overmacht. En wanneer wij in de tempel komen, als de mensenwoorden van ons afglijden, dan gaan we, zeker met huivering, maar toch ook met vertrouwen, dat ontdekken.

Het was maar een kortstondige aberratie! Gij, die wij kennen aan Uw hart, aan Uw leiding, Gij heerst over dit ontzaglijke oergeweld, dat wel in staat is de ganse aarde te verwoesten als in de Oervloed, dat alle Godswerk en alle mensenaarbeid zou kunnen wegvagen, als het niet in toom gehouden werd door God! Door deze trouw Gods, zodat het altijd waar is wat in de Klaagliederen staat: “Het zijn de goedertierenheden des Heren, dat wij niet vernield zijn, dat Zijn barmhartigheden geen einde hebben, ze zijn elke morgen nieuw, Uwe trouw is groot.” [Klgl. 3: 22-23] Gezien in het onmiddellijk beleven maakt de macht der zee de hemel zwart, maar verstaan in haar begrenzing krimpt zij tot een smalle schaduw.

Wat in de opgeblazenheid der elementen geschiedt, waarlijk geschiedt, wij weten het niet, en nog minder waarom. Evenmin als wij weten (een veel ernstiger raadsel) waarom door het geweld van één veldslag hele culturen opstaan en ondergaan, waarbij de zege en nederlaag aan futiele wendingen kan hangen. Evenmin als wij weten wat in wezen de strekking van de causaal-samenhang is, en waarom in vele landen in vele seizoenen, afgezien van hongersnoden en rampen, ongeveer zoveel grijsaards en zoveel kinderen sterven. Het dát van de schoonheid en het dát van de verschrikking, de feitelijkheid van uw bestaan, uw komen en uw gaan, uw aard en karakter, de feitelijkheid is onherleidbaar. Dat betekent dat dit alles van GóD is, maar juist níet dat Hij daarin Zijn wezen heeft en ons kenbaar is.

Daaruit volgt integendeel dat wij God juist niet kunnen kennen uit het blote gebeuren, dat het ons verborgen kan blijven zonder dat wij iets missen aan Gods wezen. “Wanneer hare baren zich verheffen, zo stilt Gij ze.” Dat is het eigenlijke, dat is het Goddelijke. Daar pas begint de theofanie, het teken van Gods wezen en karakter. Het is dus niet zo dat én de storm en de stilte gelijkelijk van God zijn. Het is dus zo dat, gesteld dat ze gelijkelijk van de Here zouden zijn, het ene toch niet van Hem spreekt, niet zegt wie Hij in waarheid is, terwijl het andere wel van Hem spreekt. Och, dat onze arme harten en de harten van alle getroffen en daarin konden gaan rusten! Dat Hij de elementen stilt, dat is Zijn Goddelijkheid! Dat zij razen, dat is Zijn strijd voor ons. Gelijk Hij in Christus Jezus de zedelijke demonie aan zich heeft laten uitrazen... Gelijk Hij van eeuwigheid het waagstuk der contingentie en der vrijheid op zich genomen heeft. Het is onzin - en niemand leeft er dan ook werkelijk uit - te zeggen dat het een zowel als het ander in dezelfde zin van God is. Storm en stilte, leed en vrede, angst en moed, ondergang en opgang. Zo smooit men elke stem in het leven. U denkt allicht ook aan de ontmoeting van Elia op Horeb. “En zie, de Here ging voorbij en een grote en sterke wind, scheurende de bergen en brekende de steenrotsen ging voor de Here henen; doch de Here was in de storm niet; en na de storm een aardbeving, de Here was in de aardbeving niet. En na de aardbeving een vuur, de Here was ook in het vuur niet en na het vuur het suizen van een zachte stilte. Toen omwond Elia zijn aangezicht met zijn mantel en stond in de ingang der spelonk.” [1 Kon. 19: 11-13] De Here, de sprekende Tegenwoordigheid was in de storm niet. “Als hun golven zich verheffen, *Gij stilt ze.*” Geregeld! Besluit onvoorwaardelijk! Hoewel niets de Here ertoe dwingt om de ondoorgrondelijke vrijheid die Hij aan de elementen laat niet grenzeloos te laten duren, of zolang tot het schepsel bezwijkt; hoewel er geen wet is van Hem, toch stilt Hij altijd en overal de elementen! Dat is Zijn wezen, Zijn aard, Zijn bedoeling, Zijn werk, Zijn heilswerk. Dat is de gelijkenis en het onderpand van het gezegende leven, ook in de toekomst.

Daarvan zingt de hele Bijbel, maar wij hebben alles platgereden met de tank van het domme Almachtsbegrip, wij begrijpen niets van Zijn genegenheid, van Zijn strijd. Misschien zeggen we dat het te mensvormig gedacht is, alsof niet veeleer de Almacht, de oneindige vermenigvuldiging van ons begrip macht, een dode, een steriele mensvormigheid is. Grijpen we de troost aan van Zijn strijd tegen de chaos!

Daarvan zingt de hele Schrift, van Hem die de zee gesteld heeft tot een teken van de metafysische bedreiging van al het eindige en wederom Zijn woord gegeven heeft tot een onderpand van de uiteindelijke nietigheid van deze dreiging. De dreiging is echter niet nietig in zichzelf, ze is nietig, ze wordt te niet gedaan door Gods strijd tot het scheppen van een nieuwe stilte. Ze wordt van uur tot uur teniet gedaan, tot in de voleinding, waarvan het in de Openbaring van Johannes heet: “En de zee was niet meer” (Openbaring 21: 2).

Dat weet Israël - uit de Schepping, uit de Zondvloed, uit de Doortocht door de Rode Zee, uit de Doortocht door de Jordaan (“van Uw schelden vloten zij”) [Ps. 104: 7]. Zijn oneindig creatieve Geest strijdt met de baren, wanneer zij zich verheffen. Israël kan de elementen niet neutraal en naturalistisch zien. Profeten en wijzen grijpen naar de oude mythische beelden uit Babylon - “Rahab hebt Gij verbrijzeld”, het oermonster van de chaos, de baaierd der ongerichte krachten, het complex van de vernielzucht. De in de akte der schepping

meegekomen, maar tegelijk verworpen mogelijkheid van het eeuwig duister. En de dichter denkt om zo te zeggen de St. Elisabethsvloed en Attila, terreur, de wateren van de Nijl en Nebukadnezars politiek, Hitler en de ramp van 1953 - onder het gezichtspunt van dit gemeenschappelijke dat zij vijanden zijn, dat is dat zij het licht van Zijn liefde en vrede verduisteren op aarde. Zo weinig is de Here een koele beheerder van de perfecte inboedel der wereld dat Hij de machten in hun betrekkelijke zelfstandigheid, in de kracht van hun vrijheid, ook wel eens laat gaan, opdat ze in hun vijandigheid zouden openbaar worden en de glorie van het leven zou worden gekend, zelfs door vereelde harten en stompe geesten.

“Gij hebt Uwe vijanden verstrooid met de arm Uwer sterkte!” Dat is rechterhand (Psalm 118) tegenover linkerhand, die de feitelijkheid stelt; daarom schijnt na een dag de zon weer, daarom waait er nu een storm van liefde en behulpzaamheid over de wereld. We kennen God niet aan de zuidwesterstorm (al is die ook in Zijn hand), maar wij kennen Hem aan de liefdestorm die Hij over Nederland ontketend heeft. Wat een vreemd fratsengezicht zouden we moeten toedichten aan een wereld waarin de orkaan van God was en de liefde van de mensen: meneer A of comité B. Maar zo verward is ons hart dat we twisten met God en ons nog op de borst slaan vanwege onze liefde. En nu is het niet meer te stuiten, het komt tot zingen. “In het beurtgezang der sferen, in des afgronds bange kreet, ruist de lof, de lof des Heren.”²

“De hemel is van U.” De hemel, dat is het ondoordringbare deel der Schepping (maar de hemel is een schepsel), dat is heerlijk te weten “dat het van Hém is”, en de aarde is van U. Een bewoonbare mensenwereld, waarop de Heilige geschiedenis zich ontvouwt van God en Zijn volk (Psalm 93). “Hij bevestigt d’aard en houdt door Zijne hand / dat schoon onwankelbaar in stand.”³ De wereld en hare volheid is van U, al de mensenkinderen, met hun arbeid, hun droom, met hun culturen, met de ontzagelijke rijkdommen van het leven, die zij krijgen en die zij verwerven. “Want Gij hebt ze gegrond.” Hij heeft de pijlers van het zinvolle bestaan ingedreven in de baaierd van het mogelijke en door Hem ónmogelijk gemaakte zinloze. Hij heeft Zijn eigen Hart prijsgegeven aan de cycloon der vernieling door het Niet.

Met moet wel consequent in de tweede persoon blijven spreken om op deze hoogte te blijven. “Gij, o Gij” te zeggen! “Hij” heeft de wereld gegrond: dat is wel waar, maar op een lege manier waar. Al deze dingen zijn eigenlijk alleen in het gebed waar, in de lofzang, in de vreugde van de verborgen omgang. Maar daartoe worden we dan ook genodigd: “Komt allen tot Mij, die vermoeid en belast zijt en Ik zal u rust geven.” [Mt. 11: 28] Ook deze rust: “Het zal Mij zijn als de wateren van Noach, toen Ik zwoer dat de wateren niet neer over de aarde zouden gaan, want bergen zullen wijken en dijken breken, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het verbond van Mijn vrede zal niet wankelen.” [vrij naar Jesaja 54: 9-10]

Zullen we niet aan de slachtoffers denken? O, onvoorstelbaar leed! Maar wat zullen ze zelf denken van ons, als we Gods lof zouden verzwijgen ter wille van een mededogen waarvan

² Uit Gezang 150: 1, hervormde bundel 1938.

³ Uit Psalm 93: 1, psalmberijming 1773.

Hij oneindig meer verstand van heeft dan wij? Zullen we niet aan de rouwdragenden denken? Natuurlijk en hoe! Maar wat zullen zij gebaat zijn met ons denken, indien wij geloven dat de wereld een baaierd is en God een tiran? Het moet eerst tussen de Here en ons in orde zijn, anders kunnen we ten slotte niet helpen. Zullen we niet aan de geëvacueerden denken? Ja, en aan ons gehele volk. Maar we zullen niet in de diepte helpen, als er geen gemeente is die zich heeft bevrijd uit alle abstracte Godsbegrippen om de levende God te dienen.

En ach, nu heb ik niets gezegd over de verootmoediging waartoe de boodschap der kerken ons oproept. Het gaat ons niet meer zo vlot af over Gods gerichten te spreken. Ik begrijp wel dat niet bedoeld wordt een gericht over onze gierigheid in het onderhoud der waterkeringen en dijken, en dat niet bedoeld wordt dat Stavenisse nu zo'n bijzondere schuld droeg - de bedoeling is dat wij door de ellende vermaand worden en opgewekt uit de dommeling van ons egoïsme, de vaderlandse partijzucht, de resten van corruptie. Of we door zulk een ramp bekeerd worden tot God? Zou dat niet een geheim zijn tussen de mens die wordt uitgedreven uit zijn heimelijke zonden en God die zijn hart slaat? Zou men in abstracto daarover iets wezenlijks kunnen zeggen? Zouden wij in het algemeen God zulk een bedoeling willen toeschrijven? Zou het geraden zijn te denken dat God per se door beroerdigheid meer op ons inwerkt dan door vreugde en geluk?

Dat wij waarachtig bekering nodig hebben, is wellicht nergens duidelijker dan juist nu in de reacties van vele harten die God verwijten maakten, terwijl ze Hem voor het duizendvoudig goede van de vrede en de welvaart nooit met eenzelfde hartstocht hebben gedankt. Mensen die apocalyptische visioenen zagen, maar zich niet met verbazing herinnerden dat zulk een springvloed eens in de 500 jaar voorkomt, en niet voelden hoe al die jaren het beste graan door ons is binnengehaald zonder dat we ooit in vervoering hebben gestaan en gefluisterd hebben: "Voortaan al de dagen der aarde zullen zaaiing en oogst, en koude en hitte, en zomer en winter en dag en nacht niet ophouden." [Gen. 8: 22] Er zijn zo bitter weinig mensen die zich generen over hun ondankbaarheid, hun keiharde ondankbaarheid. Hoe leven wij toch eigenlijk, als we nu pas ontdekken dat het hele mensdom bedreigd wordt? Tweederde van de aardbewoners is ondervoed. Pest, pokken, malaria, overstromingen, aardbevingen zijn daar in de verte, maar wij trekken het ons niet aan, noch het verre leed, noch de nabije zegen, tot de chaos even met zijn tong naar ons lekt... Maar Gód is daarmee bezig, Gód lijdt daaraan, God, die tegen de chaos staat, al heeft Hij haar in wijsheid contingentie en vrijheid gegeven.

Het mag zijn dat onze koude harten breken in erbarmen met de mensen, maar wanneer breken zij in *liefde* voor God in plaats van in respect, vrees en angst? Dit is de grote smaad op deze aarde, dat er geen liefde voor God is. En het is moeilijk aan te nemen dat het verdriet de weg is die God verkiest boven de vreugde, om ons deel te geven aan het heil, en onze duffe zielen te doen ontbranden naar Zijn vrede. Maar als we deze dagen van angst en zorg in het heiligdom hebben gebracht, dan zullen we weten dat het naar hun laatste zin ook geen openbaring van de toorn geweest kan zijn, maar van de eeuwige trouw. Dan zullen we weten dat God nooit "achter" het gebeurde staat, en nog minder erbuiten, maar erbóven - Psalm 93 - én erin.

Daarom: niet van iedere God, maar van déze God kunnen we zeggen: “Wat God wil, dat geschied’ altijd, niets gaat Zijn wil te boven.”⁴ Want het is Zijn wil te strijden tegen al Zijn vijanden en onze vijanden. Het is niet de wil van een daverende almacht, die het naar asem snakkende denken verplettert, het is de gekwalificeerde wil van Hem wiens heilsmacht alle dingen draagt door het Woord Zijner kracht en die de Chaos “scheldt”. Wel ons als wij de stem horen van Hem die trouw houdt in eeuwigheid en nooit laat varen de werken Zijner handen. Amen.

⁴ Eerste regels van Gezang 192: 1, hervormde bundel 1938.